

Budování institucionální kapacity a mezinárodních partnerství pro
základní výzkum v oblasti architektury a urbanismu
LE14012

Zpráva z cesty

Titulek – název cesty:

Vědecké cestě do severní Itálie, aneb veřejná prostranství při březích jezer a lagun.

Vedoucí cesty:

Radek Suchánek

Autor zprávy:

Radek Suchánek

Datum konání cesty:

6. 12. – 12. 12. 2014

Účel a cíl cesty:

Fenomenologie vztahu voda a sídla má v historii různá vyústění, které mají zcela zřejmý dosah i do formování urbánních struktur, jakož i do architektonické typologie.

Cílem cesty je popis reakcí urbánních struktur na vztah k fenoménu vody (v nejrůznějších podobách jako je např. horská řeka, jezero či laguna), reakcí vztahujících se především k době, kdy význam veřejného prostoru nabývá zcela nových sociálně- sociologických souvislostí. Cesta si kladla za cíl vytipovat některé z fenoménů vztahování se k vodnímu elementu.

V pozadí těchto průzkumů stojí otázky vztahující se k českému prostředí, tj. k problematice nedostatku vody (především v jižních oblastech ČR) a tudíž ke konceptu jejího navrácení do krajiny, k vymístění vody z urbánních prostor (často historicky přítomných a založených právě na tomto vztahu urb. struktura – voda) a tím jejich radikální proměnu.

Cesta si také kladla za cíl si odpovědět na přesvědčení, že inspirace krajině severní Itálie, kolem oblasti Veneta, nám je schopno poskytnout mnoho historických důkazů o chytrém, citlivém a ve svém důsledku i ekonomickém nakládání s krajinou a urbánními strukturami. Právě takového nakládání nám může být dobrou inspirací pro nalézání doporučení pro nakládání s urbánními strukturami a krajinou.

Budování institucionální kapacity a mezinárodních partnerství pro základní výzkum v oblasti architektury a urbanismu

LE14012

Popis cesty a její odborný přínos:

Cílem cesty bylo mapování především veřejných prostranství v blízkosti jezer a lagun v severní Itálii, jakož i pochopení a pokus o interpretaci fenomenologického vztahu urbánní struktura - voda.

Základní teze zní, bude znamenat avizovaný nedostatek vody v krajině střední Evropy stejný iniciační moment pro rozvoj sídel či tvorbu krajiny, jakým bylo rozrušení hradeb a expanze sídel do příměstské krajiny?

Základní otázka zní, jakým způsobem můžeme reagovat na předpovědi týkající se nedostatku vody v krajině? Jaké koncepty rozvoje krajiny a sídel je nutno iniciovat? Jaké dopady na naše sídla může mít nedostatek vody? Jaká urbánní typologie je optimální pro rozvoj sídel?

Množství historických měst se vyvíjelo v blízkosti, „vedle“ vodních toků, jezer či v laguně jako Benátky. Pokud pomineme jejich příklad, tak s jistou mírou zobecnění můžeme říct, že zásadní posun ve fenomenologickém vztahu měst – voda, znamenalo narušení či zbourání hradeb. Toto otvírání měst směrem do krajiny přináší éru charakterizovatelnou rozmachem měst do šíře a tím často i do bezprostřední konfrontace s fenoménem vody a to v nejrůznějších podobách – řeka, jezero či v našem prostředí také běžné – rybník. Tento rozmach a růst měst do šíře je dobře charakterizovatelný skrze urbánní typologie (městská třída park atd.), jakož i na typologiích dotýkající se vody – nábřeží.

Právě popis fenomenologických situací a pochopení, interpretace vztahu na jednotlivých příkladech vybraných urbánních sídel je snahou o nalezení inspirace jak pracovat s krajinou, vodou a sídly v českém prostředí zvláště pak v oblastech, do budoucna, ohrožených nedostatkem vody.

Krátký fenomenologický náčrt navštívených měst:

Graz, historické město s výrazným opevněním, kde voda byla další hradbou. Blízkost vody, substance bez které se sídlo neobejde, pomáhající v konceptu opevnění města, znamenající však možné ohrožení především v jarních měsících, v době tání. Řeka Mur, jakožto dynamická substance, jejíž koryto je výrazně hluboké, tak aby mohlo pojmout případné vydatné vody z alpského tání, proto také je koryto řeky Mur onou další hradbou. Urbánní typologie reagující na tento fenomenologický vztah se dá popsat jako “pohled na vodu” je vnímána pouze když se k ní přiblížíte tak, abyste se mohli naklonit k pohledu do koryta řeky. Snáze ji uslyšíte, než uvidíte. Městský život se odehrává o úroveň nad ní. Pokus o rozrušení tohoto zažitého vztahu představuje například známé dílo newyorského umělce Vita Acconciho Aiola Island – veřejné místo uprostřed řeky Mur spojené lávkou s oběma stranami nábřeží.

Budování institucionální kapacity a mezinárodních partnerství pro základní výzkum v oblasti architektury a urbanismu

LE14012

Desenzane del Garda, je malé město, jež se nachází v místech vyhledávaných k rekreaci již v dobách Římské říše, tj. zhruba od 1. století př. n. l. Fenomenologicky se jedná o rostlé sídlo (charakterizovatelné nepravidelnou sítí úzkých ulic a náměstí), nacházející se na okraji venetských rovin, kde na okraji města je malé přístaviště poskytující úkryt před rozbořenými vodami jezera Garda. Tvorba nábřeží přinesla městu zcela nový vizuální prvek, neustálý vizuální kontakt s hladinou jezera, ze severu ohraničeného výrazným horským masivem italských Alp. Je zřejmé, že tento vizuální akcent – vizuální síla – byla iniciačním elementem k rekreačnímu osídlení již v dobách antiky. Nová veřejná prostranství – nábřeží, hrají v dnešním městě zásadní společenskou roli i vzhledem k proměně jaké užití těchto prostorů zaznamenalo. Historické sídlo si zachovává živost uvnitř své urbánní struktury, je však doplněno výrazným prvkem – nábřežím. Nábřeží, je zde poměrně úzký pruh s promenádou, často lemovaný parkem či jinou zelení, poskytující v letních měsících stín.

Peschiera del Garda, pevnost na ostrově na řece Mincio, jednoho z odtoků z jezera Garda. Fenomenologie tohoto sídla se dá popsat otázkou: jak proměnit pevnost, jež ze své podstaty nepřístupná zvenku v otevřené městečk? Urbánní struktura sídla se dá rozdělit do dvou hlavních částí, historická srostlice uvnitř pevnosti mající charakter mnoha italských měst a měřítkově výrazná lineární zástavba sloužící jako vojenská posádka. Toto vše ukryto za hradbami pevnosti, hradbou barokních bastionů a řekou Mincio. Promena urbánní struktury je nejvíce charakterizovatelná rozrušením jedné části hradeb, kudy proudila voda do pevnosti (dnes příjezdová komunikace). Výrazným prvkem ve veřejném prostranství je mohutný hlavní kanál kolek kterého jsou rozmístěny nábřežní kolonády. Město zůstává zvláštním solitérem, na nějž je možno se dívat z vnějšku – z uctivé vzdálenosti vymezené řekou Mincio a na straně druhé poskytuje pohled do monumentálního nábřeží uvnitř.

Sirmione, je městečko, rozprostírající se na úzkém poloostrově, výběžku do jezera Garda. Ve zkratce se dá popsat jako prostor sevřený dvěma výraznými strukturami: středověkou pevností a ruinami římské vily. Mezi těmito strukturami se nachází substance historického městečka řídnoucí směrem k ruinám vily. Od toho se také odvíjí typ veřejných prostranství přiléhajících k vodě, na straně jedné dlouhé promenády a oblázkové pláže, na straně druhé malá mola (většinou soukromá) zakončující vyústění ulic či náměstí směrem k jezeru. Město je jako koláž prostorových struktur, typologií a veřejných prostranství, zasazená do míst v obou měřítkových pólech.

Saló, je městečko s nejdelší promenádou. Je to právě tento topografický vztah, který dal vzniknout tomuto veřejnému prostoru, město na úzkém pásu u jezera na hraně pnoucích se hřebenů italských alp. Je to ve své základní podstatě (nepopisují novou výstavbu rozrůstající se do krajiny)úzká koncentrovaná urbánní struktura vinoucí se u paty skalisk, kde jakoby automatickou odpovědí na tuto situaci se nabízí

Budování institucionální kapacity a mezinárodních partnerství pro základní výzkum v oblasti architektury a urbanismu

LE14012

vznik oné nejdelší promenády, která svůj význam získala také díky povalečnému zaměření městečka na turistický ruch.

Fornico, je malá vesnice nacházející se nedaleko od městečka Saló. Důvodem návštěvy byla otázka, zda-li a případně jak se v urbánní struktuře projevuje přítomnost jezera Garda, byť přítomnost vizuální? Vesnice na východních svazích je rozmístěna kolem silnice stoupající v dlouhých serpentínách vytrvale do kopce, kde místem koncentrace je prostor v blízkosti kostela či spíše ulice pokračující mimo hlavní silnici dále po vrstevnici – onom pomyslném středu obce s výhledem na panorama jezera Garda.

Chioggia, je bývalou trestaneckou kolonií Benátek a ona účelovost se odráží i její pravidelné struktuře, tvořené několika osami (kanál s kotvištěm pro lodě či trhem, hlavní náměstí reprezentované širokou ulicí, typus známý spíše z jiných oblastí Evropy, malé kanály sloužící jako obsluha rybářských domů a přilehlých veřejných prostranstvích využívaných pro obchod a služby...) Přítomnost vody zde není spojena s výrazným pohledem do krajiny či na horizont, ale s především s reakcí na potřeby města.

Sottomarina, je město mající dvě tváře jednu starší, historickou a druhou, uniformní spojenou s masivním turistickým ruchem, reprezentovaným lineární zástavbou letovisky podél hrany moře. Je místem lineárních cest, bez zjevného centra, místem kde míjení se ve veřejném prostranství je oním druhem participace na veřejném prostranství.

Benátek, jsou fenoménem samy o sobě a psát o nich a objevovat neobjevené je poněkud obtížné. Zaměření cesty ve městě směřovalo na několik typologií vztahujících se k vodě: veřejná vs. soukromá mola a veřejné promenády či náměstí vs. soukromé dvory či zahrady (po většinou uzavřené za zdí), to vše v různých částech Benátek, tj. centrální ostrov, oblast San Marco, Santa Croce, Guidecca a Murano.

Využití výsledků cesty pro dosažení cílů projektu

Poznanky z cesty budou použity jako podklad pro iniciaci mezioborového výzkumného záměru, jehož tématem je již výše avizovaný záměr – oblasti s potenciálním nedostatkem vody v krajině. Připravovaný projekt, pracovní název Sucho, se zaměří na hodnocení stávající krajiny sídel a zdrojů, sloužící jako východisko k definování cílů proměny krajiny a sídel. Jako využitelná pro příkladové studie se jeví oblast mezi vodním dílem Nové Mlýny a Mikulovem, tj. oblast, které se negativní klimatické předpovědi dotýkají.

Poznanky z cest budou zapracovány do zadání projektu, do části týkající se převážně sídel, s cílem iniciovat výzkum sledující proměnu sídel nacházející se v bezprostřední blízkosti vodních ploch či sídel v její blízkosti by vodní plochy mohly vzniknout.

Budování institucionální kapacity a mezinárodních partnerství pro základní výzkum v oblasti architektury a urbanismu LE14012

Účastníci cesty:

Radek Suchánek

Průběh cesty (odborný program den po dni):

6. 12. 2014 *objezd z Brna*

*návštěva **Grazu**, městské nábřeží horské řeky (vysoké výkyvy v průtoku vody a stavu hladiny v roce)*

ubytování v Deutschfeistritzu

7. 12. 2014 *návštěva Vily Emo a Vily Barbaro (Andrea Palladio)*

ubytování v Desenzano del Garda

8. 12. 2014 *prohlídka **Desenzane del Garda**, nábřeží malého městečka a přístav*

*Prohlídka **Peschiera del Garda**, pevnostní město a prostranství v blízkosti vody uvnitř i vně pevnosti*

ubytování v Desenzano del Garda

9. 12. 2014 *prohlídka **Sirmione**, město, středověká pevnost a ruiny antické vily na úzkém poloostrově vybíhajícím do jezera Garda*

*prohlídka **Saló**, úzké město (převážně lineární struktura) na břehu jezera Garda*

*prohlídka **Fornico**, vesnice na horských svazích nad jezerem Garda*

ubytování v Desenzano del Garda

10. 12. 2014 *návštěva zahrad Vily Rotonda (Andrea Palladio)*

*prohlídka **Chioggie**, rybářské městečko při okraji benátské laguny*

*prohlídka **Sottomariny**, historická struktura v kontrastu se zástavbou monofunkčních hotelových komplexu na rozhraní benátské laguny a Jaderského moře*

ubytování v Benátkách

Budování institucionální kapacity a mezinárodních partnerství pro
základní výzkum v oblasti architektury a urbanismu
LE14012

11. 12. 2014 *prohlídka **Benátek**, části historického města a fenomenologie jejich veřejných
prostranství*

12. 12. 2014 *odjezd z Benátek a příjezd do Brna*